

*Ірина Миколаївна Преловська,
доктор історичних наук,
доктор церковно-історичних наук,
старший науковий співробітник, професор,
професор кафедри церковно- історичних і практичних дисциплін
Київської православної богословської академії,
старший науковий співробітник
відділу джерелознавства новітньої історії України
Інституту української археографії та джерелознавства
ім. М. С. Грушевського Національної академії наук України*

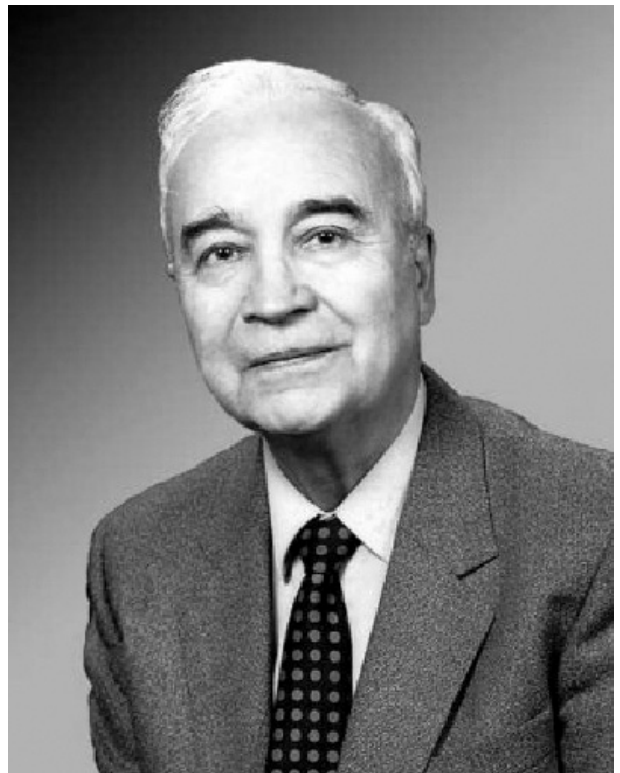
До 95-ої річниці з дня народження АРКАДІЯ ЖУКОВСЬКОГО (1922 – 2014) – АВТОРА ЖИТТЄПИСУ СВЯТИТЕЛЯ ПЕТРА МОГИЛИ († 1647)

Стаття присвячена 370-річчю з часу упокоєння Київського митрополита Петра Могили, а також пам'яті видатного українського дослідника, історика Церкви, професора Аркадія Жуковського як автора життєпису канонізованого Українською Православною Церквою Київського Патріархату святителя Петра Могили.

Ключові слова: *святитель Петро Могила, професор Аркадій Жуковський, канонізація, Українська Православна Церква Київського Патріархату, Чернівці.*

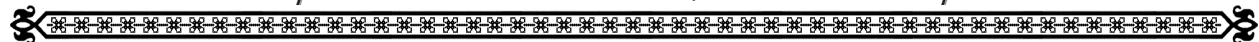
Серед знакових постатей української церковної історії є монументальна і багатогранна постать Київського митрополита Петра Могили. Зроблене святителем Петром Могилою, починаючи від відновлення Української Православної Церкви до видання богослужбових книг, відкриття Могилянського колегіуму в Києві, стало сутнісною складовою частиною української нації. Син молдавського правителя воєводи Симона Могили в наступних поколіннях був споріднений з українськими гетьманами, династіями польських та французьких королів.

Народився він 1596 р., в Польщі отримав початкову і середню освіту. Виріши в православній родині, він був глибоко віруючою людиною. Нам невідомі обставини, які різко змінили його життя. Були якісь причини, що спонукали молодого воєводи відмовитися від світського життя і стати на стезю духову. Великий вплив в цьому на нього справив Київський митрополит Йов Борецький.

1727 р. став переломним в житті Петра Могили – він прийняв чернечий постриг, став архімандритом Києво-Печерської лаври. Багато сил і праці приділяв митрополит Київський Петро Могила питанню розбудови Київської Митрополії, взагалі єдності Української Церкви. Завершив своє життя митрополит Петро Могила досить рано, помер він на п'ятдесятому році життя.

Аркадій Жуковський подав віднайдені ним свідчення про цю подію, зазначивши, що існують певні розбіжності у відомостях про обставини і дату смерті святителя Петра

Могили [10, с. 108 – 110]. Основною версією є така: митрополит помер на Новий рік, тобто 1 січня 1647 р. (ст. ст.) або 11 січня 1647 р. (н. ст.). Гріб стояв у св. Софії Київській до 9 (19) березня 1647 р. [10, с. 108]. Поховали його в окремій гробниці Свято-Успенського собору Києво-Печерської лаври на вказаному ним самим місці у лівому крилосі, між двома стовпами [10, с. 108].

Піднесення могилознавства припало на час після відновлення української державності 1991 р., і особливо в час підготовки до святкування 400-літнього ювілею святителя Петра Могили, що відбулося на світовому рівні, зокрема заходами ЮНЕСКО у 1996 р. Особливо треба відзначити перевидання заходами НТШ та Української Церкви на еміграції славнозвісного «Требника» Петра Могили з ґрунтовним дослідженням-передмовою Аркадія Жуковського.

Відбулося причислення митрополита Петра Могили до числа святих кількома Православними Церквами, зокрема Українською Православною Церквою Київського Патріархату. Після Всеукраїнського православного церковного собору 1995 р. почався процес розбудови Української Православної Церкви Київського Патріархату. Однією з важливих подій стала канонізація митрополита Київського Петра Могили в грудні 1996 р.

11 грудня 1996 р. відбулося засідання Священного синоду УПЦ Київського Патріархату, на якому вирішувалося питання про канонізацію Київського митрополита Петра Могили. У Свято-Володимирському соборі 12 грудня 1996 р. відбувся Архієрейський собор УПЦ Київського Патріархату, на якому розглядалося питання «Про канонізацію святителя Петра Могили (1596 – 1647)» і було ухвалено приєднати митрополита Київського Петра Могили до лику святих і для церковного шанування занести його ім'я до православного церковного календаря. Чесні останки святителя, які загинули під час висадження в повітря Свято-Успенського собору Києво-Печерської лаври в листопаді 1941 р., ухвалили віддати на волю Божу. Пам'ять святителя святкувати 1 січня н. ст. в день його смерті. Собор також благословив написати ікону, розпочати будівництво

храму на честь святителя і надрукувати його житіє [2].

Архієрейський Собор УПЦ Київського Патріархату 12 грудня 1996 р. «після старанного дослідження життя і святительського служіння Київського митрополита Петра Могили, ревності по Богу і благодаті Святого Духа сповненого, знаходить нині, в рік його 400-ліття від дня народження, вчасним канонізувати і приєднати до лику святих великого Київського митрополита» [2].

У тексті «Діянь...» цього Собору «Про канонізацію святителя Петра Могили (1596 – 1647), митрополита Київського» сказано: «Во ім'я Отця і Сина, і Святого Духа! Освячений Архієрейський собор Української Православної Церкви Київського Патріархату після старанного дослідження життя і святительського служіння Київського митрополита Петра Могили, ревності по Богу і благодаті Святого Духа сповненого, знаходить нині, в рік його 400-ліття від дня народження, вчасним канонізувати і приєднати до лику святих великого Київського митрополита. Святитель Петро Могила є окрасою Церкви Христової, ревнителем православ'я, подвижником благочестя і взірцем архіпастирського служіння. Своєю освіченістю і трудами на благо освіти в Україні святитель Петро Могила перевершував усіх сучасних йому ієрархів не тільки в Українській і Руській Церквах, але й в усій Східній Церкві [2].

Чи не вперше в українській церковній історії для написання житія святителя Петра Могили було використано наукову працю одного з українських емігрантів у Франції – Аркадія Іларіоновича Жуковського (1922 – 2014). Він народився 12 січня 1922 р. в Чернівцях, в родині православного священника. У 1932 – 1940 рр. навчався в лицей-гімназії імені А. Пумпула, яка була одним з найкращих навчальних закладів для учнів тогочасної Румунії. 1940 р. вступив на філософський факультет Чернівецького університету [11].

З початком Другої світової війни виїхав з батьками до м. Грац (Австрія), де вивчав інженерну справу, і 1 квітня 1949 р. отримав диплом інженера-будівельника. Потім оселився в Парижі, де з 1959 р. був генеральним

секретарем Українського академічного товариства в Парижі. У 1969 р. захистив першу докторську дисертацію в Українському вільному університеті (УВУ) в Мюнхені на тему: «Петро Могила і питання єдності Церков». Упродовж 1969 – 1975 рр. викладав історію і цивілізацію Східної Європи у Новій Сорбонні. У 1976 р. захистив у Сорбонні докторську дисертацію французькою мовою на тему: «Історія Київської (Могилянської) академії 1615 – 1817, культурного і освітнього осередку Східної Європи». З 1987 р. очолив Наукове товариство імені Т. Шевченка в Європі. У 1989 – 1995 рр. – президент Бібліотеки імені Симона Петлюри в Парижі [11].

У 1992 р. за великий внесок у розвиток українознавства у Франції та Європі Аркадія Жуковського обрали іноземним членом Національної академії наук України, а з 1997 р. йому надано почесний докторат Чернівецького державного університету імені Ю. Федьковича. 18 січня 1997 р. обраний почесним громадянином м. Чернівців [11].

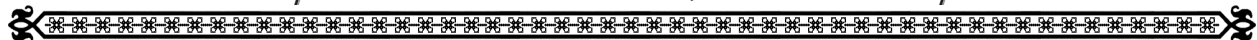
Професор Аркадій Жуковський є автором праць, присвячених дослідженню історії Української Церкви. В опублікованому Інститутом української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України переліку його праць з історії Церкви можна визначити кілька напрямів: 1) загальні праці; 2) 1000-літній ювілей хрещення України-Руси; 3) релігія і Церква «під софитами»; 4) церковні постаті; 4) могилознавство та історія Києво-Могилянської академії [1, с. 11 – 14].

А. Жуковський подав визначення окремішності Православної Церкви в Україні від Російської Церкви, її періодизацію, висвітлив історію Української Церкви в Америці та Канаді. Передмова А. Жуковського до збірника документів та матеріалів християнського самвидаву України, який вийшов друком завдяки українському видавництву «Смолоскип» ім. В. Симоненка та Видавничому фонду Комітету побудови пам'ятника

митрополиту Василеві Липківському, є не тільки допоміжна стаття для кращого розуміння матеріалів збірника, але й самостійна праця – стислий історичний перегляд історії Української Церкви від 1917 р. [12, с. 11 – 25]. Відзначивши історіографічний внесок українських вчених діаспори – О. Лотоцького, В. Біднова, І. Огієнка, Д. Дорошенка, Н. Полонської-Василенко, прот. М. Явдася, Б. Р. Боцюрківа, автор головну увагу приділив проблемі історичних обставин початку руху за автокефалію з 1917 р. [4; 6; 7]. Іншу доповідь виголошено під час святкувань 1000-ліття хрещення України православними українцями у Великій Британії [5; 8; 9].

Помер Аркадій Жуковський 2 жовтня 2014 р. в Парижі на 92-му році життя. У вічність відійшов великий українець, почесний громадянин Чернівців, знаний науковець, енциклопедист, історик, краєзнавець, літературознавець, культуролог, громадсько-політичний діяч Аркадій Іларіонович Жуковський. Іноземний член НАН України, професор, довголітній голова Наукового товариства Тараса Шевченка у Європі, член Сенату ОУН, почесний доктор Чернівецького університету, автор багатьох монографій, кавалер українських та французьких державних нагород [3].

За заповітом покійного, Аркадія Жуковського поховали в Чернівцях. Заупокійні відправи, за бажанням родини, відбулися 5-го жовтня в греко-католицькій катедрі св. Володимира Великого, на бульварі Сен-Жермен у Парижі. Розпорядженням міського голови Олексія Каспрука було створено оргкомітет з підготовки та проведення поховання Аркадія Жуковського, організації громадської панахиди та прощальних заходів у Чернівцях. Прощання відбулося у домашній церкві святого Іоана Нового Сучавського на території ЧНУ ім. Ю. Федьковича. До Чернівців з Парижа приїхала донька Аркадія Жуковського. Чин похорону звершив прот. Миколай Щербань [3].

2. Архієрейський Собор УПЦ Київського Патріархату [Електронний ресурс] // Офіційний сайт УПЦ Київського Патріархату. – Режим доступу до статті: <https://www.cerkva.info/church/arkhiereiskyi-sobor-ups-kyivskoho-patriarkhatu-12-hrudnia-1996-roku>

3. В університетському домовому храмі св. Іоана Нового відбувся похорон Аркадія Жуковського [Електронний ресурс] // Сайт Богословського відділення КПБА при ФТФ ЧНУ ім. Ю. Федьковича. – Режим доступу до статті: www.bogoslov.cv.ua

4. Жуковський А. Сучасний стан релігій й Церкви під Советами, зокрема в УССР / Аркадій Жуковський // Релігія в житті українського народу : зб. м-лів наук. конф. у Рокка ді Папа, 18 – 20 жовтня 1963 р. – Мюнхен ; Рим ; Париж : Спільне вид. НТШ, УБНТ, УВАН, 1966. – С. 39 – 65.

5. Жуковський А. Українці православні і ювілей Тисячоліття Хрещення / Аркадій Жуковський // Українська Католицька Церква назустріч ювілеєві Тисячоліття. – Рим, 1983. – С. 159 – 169.

6. Жуковський А. Сучасний стан Церкви і релігії в Україні / Аркадій Жуковський // Церква і релігія в Україні : наукові записки УВУ. – Мюнхен, 1984. – Т. XI – XII. – С. 65 – 69.

7. Жуковський А. Засоби нищення Церкви і проблема «наукового атеїзму» України / Аркадій Жуковський // Церква і релігія в Україні : наукові записки УВУ. – Мюнхен, 1984. – Т. XI – XII. – С. 132 – 155.

8. Жуковський А. Українська Православна Церква і Вселенська Константинопольська патріархія / Аркадій Жуковський // Український православний календар на 1987 рік (річник 37-й). – Саут-Бавнд-Брук : Вид. Української Православної Церкви в США, 1987. – С. 122 – 127.

9. Жуковський А. Українська Православна Церква і Вселенська Константинопольська патріархія / Аркадій Жуковський // Рідна нива. Український Православний календар-альманах. – Вінніпег : Видавнича спілка «Еклезія», 1990. – С. 122 – 136.

10. Жуковський А. Петро Могила й питання єдності Церков. – Париж : Український вільний університет, 1969. Перевидання: Жуковський А. Петро Могила й питання єдності церков. – К. : Мистецтво, 1997. – 304 с.

11. Жуковський Аркадій (1922 – 2014) : досьє [Електронний ресурс] // Молодий буковинець. – Режим доступу до статті: <http://molbuk.ua/persons/43830-zhukovskiy-arkady.html>

12. Мартирологія Українських Церков : у 4 т. – Т. I. Українська Православна Церква. Документи, матеріали, християнський самвидав України. – Балтимор; Торонто : Укр Вид. «Смолоскип» ім. В. Симоненка, 1987. – 1207 с.

Iryna Mykolaivna Prelovska,
*doctor of History,
doctor of Church History,
Senior Research Fellow, Professor,
Professor of the Department of church- historical and practical disciplines
Kyiv Orthodox Theological Academy,
Senior Research Fellow of
Department of source studies of modern history of Ukraine
M.S.Hrushevsky Ukrainian Institute of Archeography and Source studies
National Academy of Sciences of Ukraine*

TO THE 95 TH ANNIVERSARY OF THE BIRTH OF ARCADIIY ZHUKOVSKY (1922 - 2014) - THE AUTHOR OF THE BIOGRAPHY OF SAINT PETRO MOHYLA († 1647)

The article is devoted to the 370 years since the repose of Kyiv Metropolitan Petro Mohyla and also the memory of the outstanding Ukrainian researcher, historian of the Church, professor Arcadiy Zhukovsky as the author of the biography of the canonized by the Ukrainian Orthodox Church of Kyiv Patriarchate St. Petro Mohyla.

Keywords: *St Petro Mohyla, Professor Arkadiy Zhukovsky, canonization, Ukrainian Orthodox Church of Kyiv Patriarchate, Chernivtsi.*